

Миронова Т.М.,

викладач кафедри кримінально-правових
дисциплін юридичного факультету

Положай К.І., студентка

(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ)

ВИЗНАЧЕННЯ МЕЖ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ

Основними завданнями кримінального судочинства, передбаченими у ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура. Це означає, що кримінальне судочинство покликано гарантувати всім його учасникам створення належних умов для повної реалізації їхніх законних прав та інтересів.

Питання визначення меж судового розгляду, стосовно кола осіб, підіймалися у наукових працях Є.А. Бравилової, В.П. Ведищева, А.П. Рижакова та ін.

Відповідно до ч. 1 ст. 337 КПК України, судовий розгляд проводиться лише стосовно особи, якій висунуте обвинувачення, і лише в межах висунутого обвинувачення відповідно до обвинувального акта, крім випадків, передбачених цією статтею.

Норма закону про визначення меж судового розгляду у кримінальному процесуальному законодавстві України з'явилася після запровадження

змагальності сторін як конституційної засади судочинства, врегульованої п. 4 ч. 2 ст. 129 Конституції України.

Таким чином, КПК України, визначаючи межі судового розгляду, орієнтує суд на конкретну цілеспрямовану діяльність, а обвинуваченому гарантує, що він не буде засуджений за злочин, який йому до цього не ставився у вину, що є істотною гарантією права обвинуваченого на захист.

Межі судового розгляду можуть бути змінені. Так, у ч. 2 ст. 337 КПК України зазначено, що під час судового розгляду прокурор може змінити обвинувачення, висунути додаткове обвинувачення, відмовитися від підтримання державного обвинувачення. У ч. 3 ст. 337 КПК України вказано, що з метою ухвалення справедливого судового рішення та захисту прав людини і її основоположних свобод суд має право вийти за межі висунутого обвинувачення, зазначеного в обвинувальному акті, лише в частині зміни правової кваліфікації кримінального правопорушення, якщо це покращує становище особи, стосовно якої здійснюється кримінальне провадження [1, с. 345].

З метою ухвалення справедливого судового рішення та захисту прав людини і основоположних свобод суд має право вийти за межі висунутого обвинувачення, зазначеного в обвинувальному акті, лише в частині зміни правової кваліфікації кримінального правопорушення, якщо це покращує становище особи, щодо якої здійснюється кримінальне провадження.

З метою зміни правової кваліфікації та обсягу обвинувачення прокурор має право змінити обвинувачення, якщо під час судового розгляду встановлені нові фактичні обставини кримінального правопорушення, у вчиненні якого обвинувачується особа.

Дійшовши до переконання, що обвинувачення потрібно змінити, прокурор складає обвинувальний акт, в якому формулює змінене обвинувачення та викладає обґрунтування прийнятого рішення. Копії обвинувального акта надаються обвинуваченому, його захиснику, потерпілому,

його представнику та законним представникам. Обвинувальний акт долучається до матеріалів кримінального провадження.

Якщо в обвинувальному акті зі зміненим обвинуваченням ставиться питання про застосування закону України про кримінальну відповідальність, який передбачає відповідальність за менш тяжке кримінальне правопорушення, чи про зменшення обсягу обвинувачення, то головуєчий зобов'язаний роз'яснити потерпілому його право підтримувати обвинувачення у раніше пред'явленому обсязі.

Проте, як зазначає Є.А. Бравилова, в правозастосовчій практиці в ході судового засідання часто виникає необхідність дослідити питання винуватості інших осіб, що вчинили той же злочин у співучасті з обвинуваченим, але по відношенню до яких з різних причин не було призначено судового розгляду, а також осіб що вчинили інший злочин, який тісно пов'язаний з тим що розглядається [3, с. 237].

На думку І.І. Скільського, КПК України обмежує межі судового розгляду не тільки за змістом повідомлення про підозру, а й за колом осіб. Якщо у першому випадку особливих питань не виникає, то з колом осіб виникають деякі ускладнення. Межі судового розгляду стосовно кола осіб означають, що суд не може проводити розгляд стосовно інших осіб, про причетність яких до кримінального правопорушення може заявити хтось з учасників судового провадження [2, с. 42]. Суд не вправі досліджувати докази і вирішувати питання про винуватість осіб, щодо яких справу закрито або виділено в окреме провадження. Однак, деякі науковці, зокрема Л.М Лобойко, Є.А. Бравилова, вважають, що в деяких випадках виникає низка проблемних питань та аспектів, які потребують вирішення і відображення у рішенні суду: це можливість розгляду питань винуватості чи невинуватості осіб, що не є обвинуваченими в конкретному судовому розгляді; яке їх процесуальне положення; як такі особи повинні вказуватись у вироку та ін. Такі питання виникають, коли існує необхідність дослідити питання винуватості інших осіб, що вчинили той же

злочин у співучасті з обвинуваченим, але по відношенню до яких з різних причин не було призначено судового розгляду [4, с. 432].

Отже, у ст. 340 КПК України можливою є зміна форми рішення, яке приймає суд, у випадку, якщо прокурор відмовився від підтримання державного обвинувачення, а потерпілий не бажає скористатися правом самостійно підтримувати обвинувачення в суді. Таким чином, як вже зазначалось, прокурор повинен відмовитися від підтримання державного обвинувачення, якщо в результаті судового розгляду він дійде переконання, що пред'явлене особі обвинувачення не підтверджується. Тобто, така відмова є можливою лише тоді, коли частина доказів, на яких ґрунтувалось обвинувачення, виявилась у судовому засіданні недостовірною, була спростована або з'явилися нові докази, що вказують на невинуватість обвинуваченого. Саме тому, у такій ситуації, суд повинен постановити виправдувальний вирок, а не закривати кримінальне провадження.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України [текст]: станом на 1 вересня 2017 р. – К. : Аерта, 2017. – 284 с.
2. Скільський І.І. Окремі аспекти визначення меж судового розгляду стосовно кола осіб / І.І. Скільський // Вісник Академії адвокатури України. – Т. 11. – № 1 (29), 2014. – С. 44–52.
3. Бравилова Е. А. Пределы судебного разбирательства: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Е. А. Бравилова. – Челябинск, 2004. – 237 с.
4. Лобойко Л.М. Кримінальний процес: Підручник. – К.: Істина, 2014. – 432 с.